

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Filozofická fakulta

**Slovenská jazykovedná spoločnosť
pri Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV, v. v. i**

VARIA XXXI

**Zborník abstraktov z XXXI. kolokvia mladých jazykovedcov
(Danišovce 30. 11. – 1. 12. 2022)**

Katarína Gajdošová – Lucia Jasinská (eds.)

Košice 2022

VARIA XXXI

*Zborník abstraktov z XXXI. kolokvia mladých jazykovedcov
(Danišovce 30. 11. – 1. 12. 2022)*

Editoroky:

Mgr. Katarína Gajdošová, Ph.D.
PhDr. Lucia Jasinská, Ph.D.

Sadzba a obálka:

Mgr. Vladimír Radik

Organizačný výbor konferencie:

PhDr. Lucia Jasinská, Ph.D.
Doc. PhDr. Marianna Sedláková, Ph.D.
Mgr. Katarína Gajdošová, Ph.D.

Tento text je publikovaný pod licenciou CC BY - CC
Attribution 4.0 - („Uveďte autora“)

Dostupné od: 29.11.2022
Umiestnenie: www.unibook.upjs.sk

ISBN 978-80-574-0144-5 (e-publikácia)

Obsah

Úvod.....	5
Jozef Bilský: Špecifiká substantívnej deklinácie v severošarišských nárečiach z pohľadu pádového synkretizmu.....	6
Kristína Bobeková: Korpusovolingvistická analýza opozitných dvojíc „čierno-bielych“ frazém.....	8
Silvie Bystřičanová: Onomastika jako forma popularizace lingvistiky	10
Kristýna Březinová: U nás na vesnici je to samá Maruška – výzkum osobních jmen jako součásti regionálního stereotypu	12
Daša Cimermanová: Vojna na Ukrajine ako jazykový problém.....	13
Zoja Dubcová: Profesionálna reč, profesionalizmy či slangizmy?.....	15
Klára Dvořáková: Answers in the Language Consulting Centre: On the Border between Objectivity and Subjectivity	16
Mariya Jadroňová: Hádanka ako objekt vedeckého skúmania	18
Vít Jarolim: Kde je v Palestíně Korea aneb Onymická situace obce Štěpánkovice (okres Opava)	20
Marie Kaguševa: Божемизмы русскоязычных проживающих в Чехии, на материале Интернет коммуникации	21
Romana Krolčíková: Autenticnosť vo vlogoch slovenských youtuberov ..	22
Filip Kubeček: Přirovnání v neformálních konverzách mládeže v on-line prostředí	24
Mária Mikolajová: Jazykové a nárečové mapovanie na území Slovenska ...	25
Jarmila Mádrová: Vlastní jména jeskyní Severomoravského krasu	26
Michal Místecký: Dvojí měření lexikální hustoty v díle Franze Kafky.....	27
Stella Ondrejčíková: Predložka <i>pod</i> ako operátor časových vzťahov a jej osobitosti v gemerských nárečiach	28
Marieta Pastorková: Jazykový obraz ruky v slovenskom jazyku a kultúre z pohľadu kognitívnej etnolingvistiky	29
Katarína Rausová – Michaela Majerčíková: Valaská škola H. Gavloviča: pátranie po origináli a s tým spojené objavy	30
Jitka Rosenbaumová: Problematika shody přísudku s podmětem v jazykové poradně ÚJČ AV ČR.....	31
Aksana Schillová: České ekvivalenty běloruských spojení typu <i>blizka ad</i> (+G) používaných v předložkové funkci (na materiálu bělorusko-české části korpusu InterCorp).....	32
Anastasija Šestakova: Устная речь русскоязычного населения Чехии: языковые явления, тенденции.....	34

Jana Úradníčková: Používání pevných slovných spojení vo vyučování nemeckého jazyka DAF	35
Vladimíra Vraiová: Komunikačné stratégie v listoch P. O. Hviezdoslava (na úrovni referenčných výrazov).....	36

Úvod

Kolokvium mladých jazykovedcov v tomto roku otvára štvrté desaťročie svojej existencie. Ako etablované podujatie s pevným miestom v kalendári lingvistických aktivít opäť ponúka (nielen) mladým jazykovedcom možnosť predstaviť ich výskumné začiatky v rôznych jazykovedných disciplínach, ako aj v prienikových oblastiach lingvistiky a iných odborov. Popri priestore na prezentáciu vedomostí, metód skúmania či výsledkov vlastnej výskumnej práce sa účastníci kolokvia majú možnosť stretnúť so skúsenými jazykovedcami, ktorí sa spolu s oživením milých spomienok na svoje začiatky radi zapoja do diskusie a poskytnú tak cenné rady, usmernenie a inšpiráciu mladším začínajúcim kolegom. Pridanou hodnotou k odbornej stránke podujatia je atmosféra pretavená do priateľských dialógov, vzájomného spoznávania sa a nachádzania diferencovaných podnetných náhľadov na spoločné jazykové záujmy. V príjemnom prostredí sa naskytá príležitosť získať nové informácie, prispieť do diskusie, polemizovať, kriticky sa zamýšľať nad rôznymi témami, slobodne klásť otázky, nachádzať neobjavené zóny poznania a zároveň aj takým spôsobom obohacovať svoj odborný i osobnostný profil. Súhra vedomostí a ľudsky vyvážených rozhovorov posilňuje rokmi rozvíjanú kolokvialnu spolupatričnosť.

V predkladanom zborníku abstraktov z XXXI. ročníka Kolokvia mladých jazykovedcov ponúkame čitateľom prehľad aktuálnych výskumných snáh jeho účastníkov, ktorí svoje abstrakty budú rozvíjať v príspevkoch na samotnom stretnutí v Učebno-výcvikovom zariadení Danišovce od 30. novembra do 1. decembra 2022. Ide o 23 tematicky aj metodicky rôznorodých príspevkov od 24 autorov zo slovenských, ale aj českých jazykovedných pracovísk. Z pohľadu zložiek jazyka sa účastníci môžu tešiť na príspevky z oblasti korpusovej lingvistiky, onomastiky, morfológie, dialektológie, syntaxe, štylistiky, lexikológie, frazeológie, didaktiky, a to aj s presahom do literárnych textov.

Organizácia aktuálneho ročníka kolokvia je realizovaná v spolupráci dvoch inštitúcií – Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV, v. v. i., v Bratislave a Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. V edičnom i organizačnom tandeme vyjadrujeme nádej, že predkladaná publikácia bude nielen východiskovým orientačným materiálom s ponukou tematicky „úrodného dvojdnia“, ale tiež podnetom na zborník samotných príspevkov, ktorý bude zostavený a vydaný v budúcom roku.

Editorky

Špecifiká substantívnej deklinácie v severošarišských nárečiach z pohľadu pádového synkretizmu

Jozef Bilský

Príspevok vychádza z časti výskumov našej dizertačnej práce *Pádový synkretizmus vo východoslovenských nárečiach* (2019) a rigorózneho práce *Severošarišská archaická enkláva menom Hažlín* (2017). V príspevku analyzujeme dynamické procesy v severošarišských nárečiach na morfolologickej rovine – konkrétne vo vývine ich substantívnej deklinácie. V priebehu morfolologickeho vývinu jazyka niektoré gramatické morfémy prešli len vnútroparadigmatickým vyrovnávaním, iné zasiahla aj medziparadigmatická analógia. Výsledkom tohto splyvania gramatických morfém je pádový synkretizmus. Cieľom príspevku je poukázať na vnútornú diferencovanosť substantívnej deklinácie v rámci severošarišského pomedzného areálu. Ponúkame vlastnú klasifikáciu severošarišských nárečí so zreteľom na špecifiká najmä plurálovej deklinácie. Tá je v porovnaní so singulárom vo väčšom kontraste jednak v rámci jednotlivých skupín severošarišských nárečí a jednak so susednými stredošarišskými nárečiami, s ktorými geneticky súvisia. Poukazujeme na spoločné a rozdielne znaky substantívnej deklinácie v jednotlivých skupinách severošarišských nárečí a vysvetľujeme genézu týchto špecifických relačných morfém. V príspevku rozoberáme túto problematiku z diachrónneho hľadiska a v kontexte jazykových kontaktov. V tomto pomedznom nárečovom areáli pôjde o slovensko-rusínske a slovensko-poľské jazykové kontakty. Okrem R. Krajčoviča (1988) sa metodicky opierame aj o práce J. Dudásovej-Kriššákovej (2008), ktorá ako hlavné metódy jazykového bádania aplikuje synchronno-diachrónnu analýzu, konfrontačný opis, komparatívnu metódu a v neposlednom rade aj metódu pomernej (relatívnej) chronológie. Nám tento postup umožní diferencovať jazykogeneticky slovenské od javov, ktoré sa na slovenský jazykový základ navrstvili vonkajším vplyvom poľských, resp. rusínskych nárečí. Podľa J. Dudásovej-Kriššákovej (2016, s. 35 – 36) táto metóda pomáha odlišovať staršie jazyky od mladších. Pádový synkretizmus stále predstavuje aktuálnu otázku v slovenskej dialektológii. Jeho analýza dopĺňa paletu dynamických procesov v slovenských nárečiach a celkovo aj v slovenskej či v slovanskej morfológii.

Kľúčové slová: gramatická morféma, jazykové interferencie, severošarišské dialekty, morfológia vývin

LITERATÚRA

- BILSKÝ, Jozef: Severošarišská archaická enkláva menom Hažlín. Rigorózna práca. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity 2017. 169 s.
BILSKÝ, Jozef: Pádový synkretizmus vo východoslovenských nárečiach. Dizertačná práca. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity 2019. 258 s.

DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, Júlia: Kapitoly zo slavistiky II. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity 2008. 312 s.

DUDÁŠOVÁ-KRIŠŠÁKOVÁ, Júlia: Goralské nárečia z pohľadu súčasnej slovenskej jazykovedy. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity 2016. 248 s.

KRAJČOVIČ, Rudolf: Vývin slovenského jazyka a dialektológia. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1988. 344 s.

Tačevská 22, 085 01 Bardejov
Slovenská republika
jozef.bilsky@gmail.com

Korpusovolingvistická analýza opozitných dvojíc „čierno-bielych“ frazém

Kristína Bobeková

Frazémy predstavujú bohatý zdroj informácií s preneseným významom, nevynímajúc frazémy s komponentom farby, ktorý ešte väčšmi zdôrazňuje expresívnosť a obraznosť týchto slovných spojení na základe farebnej vizualizácie a asociácie s farbami používateľov jazyka. Frazému vymedzujeme ako „špeciálny typ ustáleného slovného spojenia vyznačujúci sa expresívnosťou a obraznosťou, ktorého zložky sa úplne alebo aspoň čiastočne desémantizovali“ (Mlacek – Ďurčo a kol., 1995, s. 28).

V príspevku sa zaoberáme korpusovolingvistickou analýzou „čierno-bielych“ frazém, konkrétne sa zaoberáme analýzou opozitných dvojíc frazém s komponentmi farieb čierna a biely. Pre potreby analýzy sme vybrali päť frazém obsahujúcich adjektíva čierna a biely, ktoré považujeme za najzaujímavejšie. Analyzované frazémy pochádzajú zo *Slovníka kolokácií prídavných mien v slovenčine* (Majchráková – Chlpíková – Bobeková, 2017). Čiernu a bielu farbu sme zvolili na základe frekvenčných údajov z databázy Slovenského národného korpusu, kde výrazne vyššia frekvencia adjektív čierna a biely dokazuje ich častejšie používanie v porovnaní s ostatnými adjektívami s významom farby. Takisto nemožno opomenúť skutočnosť, že heslové slová biely a čierny v *Slovníku kolokácií prídavných mien v slovenčine* sú bohaté nielen v počte kolokácií v jednotlivých kolokačných štruktúrach, ale aj v počte frazém v štruktúre Frazémy a frázy.

Pri korpusovolingvistickej analýze vychádzame z lexikálneho okolia, ktoré sme extrahovali z dát Slovenského národného korpusu. Na báze korpusového materiálu chceme potvrdiť, príp. vyvrátiť všeobecne platné významy frazém. Nevyhýbame sa ani doplňujúcim informáciám v podobe nových významov, ak sa vyskytujú, a takisto ani informáciám o správnom alebo nesprávnom použití na základe kontextu. Práve analýzou frazém na základe ich lexikálneho okolia a kontextového použitia môžeme získať širší obraz o ich sémantike.

Pri analýze lexikálneho okolia frazém s komponentom farby sme sa nezaoberali len na jediný význam, ale na čo najväčšiu množinu významov. V tejto spleti rôznorodosti významov vidíme uchovávanie jazykového obrazu sveta. Práve na analyzovaných frazémach máme možnosť postrehnúť jazykovú interpretáciu reality bez ohľadu na jej korektnosť. Frazémy vnímame ako bohatú studnicu informácií, poznávania či reflexie dynamiky vývoja spoločnosti.

Môžeme konštatovať, že lexikálne okolie s kontextovým použitím môže ovplyvniť sémantiku frazém. Sémantický prínos komponentu farby, nielen vo frazémach, ale všeobecne v jazyku, je nepopierateľný. Komponent farby môžeme vnímať ako isté prepojenie s asociáciami z bežného života, vďaka ktorým

dostáva obraznosť jasnejšiu podobu. Na tomto mieste sa vynára otázka, do akej miery ovplyvňuje používanie frazém jazykové vedomie používateľov jazyka o ich sémantike a následnom impulze použitia v ústnom alebo písomnom prejave.

Kľúčové slová: frazéma, analýza, korpusovolingvistická analýza, kontext, kontextové použitie, sémantika, lexikálne okolie, frekvencia

LITERATÚRA

MAJCHRÁKOVÁ, Daniela – CHLPÍKOVÁ, Katarína – BOBEKOVÁ, Kristína: Slovník kolokácií prídavných mien v slovenčine. Bratislava: VEDA 2017. 344 s.

MLACEK, Jozef – ĎURČO, Peter a kol.: Frazeologická terminológia. Bratislava: Stimul 1995. 160 s.

Slovenská akadémia vied, v. v. i.
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra
oddelenie Slovenského národného korpusu
Panská 26, 811 01 Bratislava
Slovenská republika
kristina.bobekova@korpus.juls.savba.sk

Onomastika jako forma popularizace lingvistiky

Silvie Bystřičanová

Příspěvek se věnuje tématu popularizace jazykovědy, a to na příkladu onomastiky. Téma vychází z analýzy souboru popularizačních publikací, který obsahoval celkem 68 popularizačních knih z let 1949 – 2021. V úvodu se zaměřuje na obecné aspekty popularizace, zejména na fakt, že žádná odborná literatura neuvádí definice popularizace, přestože často poukazuje na výhody popularizačních snah.

Vlastní analýza materiálu se zabývá strukturou popularizačně orientovaných monografií – jejich hlavními částmi (název publikace, anotace knihy, úvod, závěr) a jejich významem. Bude zde také věnována pozornost osobnosti autora publikace, zda se jedná o vědce, o člověka z oboru, či laického autora; jak autor prosazuje svou odbornost, tedy i autoritu. Dále budou nastíněny klíčové rysy popularizačních textů, včetně konkrétních příkladů. Jedním z těchto významných rysů jsou názvy jednotlivých kapitol popularizačních monografií.

V druhé části bude příspěvek zaměřen na témata, která jsou obsažena analyzovaných textech, přičemž zvláštní pozornost je věnována onomastice jako tématu popularizačních publikací. Zároveň zde bude také část zaměřená na vztah popularizačních knih a školství.

V závěru se zaměříme na popularizaci bohemistiky na sociálních sítích, především na Instagramu. Předmětem bude především zmapování současného stavu této popularizace, včetně pohledu samotných popularizátorů (vlastníků jednotlivých účtů), a jejího vztahu ke „klasické“ knižní formě.

Klíčová slova: analýza textu, jazykověda; onomastika; popularizace

ZOZNAM ANALYZOVANÝCH TEXTOV (výběrově)

BEČKA, Josef Václav: Jak psát dobře a správně. Praha: Novinář 1974. 177 s.

DANEŠ, František – ČMEJRKOVÁ, Světa – KRAUS, Jiří – SVOBODOVÁ, Ivana: Čeština, jak ji znáte i neznáte. Praha: Academia 1996. 259 s.

FALTÝNEK, Dan: Co je nového v lingvistice. Praha: Nová beseda 2017. 96 s.

HLAVSOVÁ, Jaroslava: Čeština bez chyb: 333 slov, v nichž se často chybuje. Libeznice: Víkend 2001. 95 s.

HLAVSOVÁ, Jaroslava: Čeština na každý den: 365 slov, v nichž se často chybuje. Libeznice: Víkend, 2007. 143 s.

HRDLIČKA, Milan: Bohemistické miniatury. Praha: Karolinum 2013. 124 s.

JANÁČ, Marek – TUMLÍŘ, Pavel – HARVALÍK, Milan: Divnopis: proč se to tak jmenuje? V Praze: Radioservis ve spolupráci s Českým rozhlasem 2006. 214 s.

JANÁČ, Marek – TUMLÍŘ, Pavel – HARVALÍK, Milan: Divnopis II: proč se to tak jmenuje? V Praze: Radioservis ve spolupráci s Českým rozhlasem 2008. 310 s.

JÍLEK, František: Čeština je jazyk vtipný. Praha: Mladá fronta 1956. 248 s.

PRAVDOVÁ, Markéta: Čeština nově od A do Ž. Praha: Lidové noviny 2016. 148 s.

PTÁČEK, Michal: Breviář praktické češtiny. Praha: Novinář 1989. 91 s.

SCHMIEDTOVÁ, Věra: Čeština, jak ji neznáte. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny 2010. 208 s.

SGALL, Petr – HRONEK, Jiří: Čeština bez příkras. Vyd. 2. Praha: Karolinum 2014. 154 s.

SPALO VÁ, Olga: Co to je, když se řekne... Velké Bílovice: TeMi CZ 2007. 294 s.

SVOZILOVÁ, Naďa: Jak dnes píšeme, mluvíme a jak hřešíme proti dobré češtině: (jazykové sloupky z Literárních novin 1992-99). Praha: H & H 2000. 171 s.

TCHAWOU TCHUISSEU, Karla – STRAKOVÁ, Sabina: 100 perliček pro (ne)milovníky češtiny. Praha: Euromedia Group 2020. 153 s.

TCHAWOU TCHUISSEU, Karla – STRAKOVÁ, Sabina: 100 přešlapů pro (ne)milovníky češtiny. Praha: Euromedia Group, 2021. 143 s.

Ostravská univerzita
Filozofická fakulta
Katedra českého jazyka
Reální 5, 701 03 Ostrava
Česká republika
a21113@student.osu.cz

U nás na vesnici je to samá Maruška – výzkum osobních jmen jako součásti regionálního stereotypu

Kristýna Březinová

V příspěvku se budeme zabývat rodnými jmény, na která je pohlíženo prizmatem stereotypů. Hlavním tématem jsou osobní jména, která jsou vnímána jako „typická“ pro obyvatele venkova a města. Cílem příspěvku je představení výsledků dvou výzkumů, které byly realizovány v roce 2022. První zkoumání bylo uskutečněno v měsících březen – květen, konkrétně ve čtyřech krajích České republiky (Olomoucký, Moravskoslezský, Středočeský a Hlavní město Praha). Při sestavování dotazníku jsme se inspirovali autory Frederickem B. Meekerem a Chrisem L. Kleinke; respondenti měli za úkol v dotazníku uvést všechna rodná jména, o kterých si mysleli, že jsou venkovská, nebo městská, popř. zdůvodnit svůj názor. V druhém výzkumu bylo téma stejné, ale zvolili jsme odlišnou metodu dotazníkového šetření a zkoumání jsme teritoriálně nevymezovali. Tohle zkoumání bylo inspirováno postupem Miloslavy Knappové, ale metodologicky jsme se přiklonili k Lickertově škále. Tuto metodu jsme zvolili proto, že je považována za relativně jednoduchou metodu zkoumání, s jejíž pomocí lze zachytit určitý kvalitativní jev v kvantitativní podobě. Důvodem pro změnu metody a teritoriální otevřenost dotazníkového šetření byla komparace obou výzkumů a získání co nejrelevantnějších výsledků, respektive potvrzení či vyvrácení stereotypního vnímání osobních jmen.

Klíčová slova: antroponymum, rodné jméno, stereotyp, typizace

Ostravská univerzita
Filozofická fakulta
Katedra českého jazyka
Reální 5, 701 03 Ostrava
Česká republika
kristyna.brezinova00@gmail.com

Vojna na Ukrajine ako jazykový problém

Daša Cimermanová

Vojna na Ukrajine nepredstavuje len veľký celosvetový spoločenský problém, ale motivuje aj k vzniku malých jazykových problémov. Téma Ukrajiny a postoje k vojenskému konfliktu vyvolávajú aj otázky súvisiace napr. s používaním predložiek (na/v Ukrajine) či s prepisom názvov ukrajinských miest, alebo provokujú k novým jazykovým inováciám alebo variantnosti, ktorá sa môže javiť ako jazykový problém. Na jazykový problém nazeráme z pohľadu používateľa jazyka aj z pohľadu lingvistov. V príspevku sa zameriame na porovnanie týchto dvoch pohľadov. Budeme analyzovať, cez akú „optiku“ nazerajú na konkrétne jazykové problémy bežní používatelia jazyka a ako na ne hľadajú odborníci – lingvisti. Prechodovú skupinu tvoria médiá, preto sa pozrieme aj na to, ako tento (jazykový) problém spracúvajú vybrané médiá. Analyzovaný materiál pochádza z troch zdrojov – z otázok a mailov adresovaných do jazykovej poradne, resp. diskusií na sociálnych sieťach, z vyjadrení médií a z vyjadrení a diskusií lingvistov.

Analýza vychádza aj z teórie jazykového plánovania (politiky) a manažmentu jazykových problémov.

Kľúčové slová: jazykový problém, variantnosť, jazykové plánovanie, manažment jazykových problémov, jazyková poradňa

Slovenská akadémia vied, v. v. i.
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra
oddelenie jazykovej kultúry a terminológie
Panská 26, 811 01 Bratislava
Slovenská republika
dasa.cimermanova@gmail.com

Profesijná reč, profesionalizmy či slangizmy?

Zoja Dubovcová

Príspevok sa sústreďuje na profesionalizmy, ktoré sú vnímané ako neoficiálne náprotivky odborných termínov. Primárne sú súčasťou ústnej komunikácie expertov, profesionálov (lekárov, zdravotníkov, vedcov, umelcov, športovcov...) a tým sú tieto lexikálne jednotky viazané na istý kolektív, ktorý profesionalizmy používa. Táto vlastnosť (viazanosť na skupinu, kolektív) spája profesionalizmy so slangizmami, na druhej strane sa objavujú ďalšie faktory a črty, ktoré naznačujú, že tieto dve skupiny komunikačných jednotiek sa odlišujú.

V príspevku si všimame kritériá vhodné na identifikáciu profesionalizmov a súčasne analyzujeme príčiny tvorenia a používania profesionalizmov.

Kľúčové slová: profesionalizmy, profesijná reč, slangizmy, sociolekt, stratifikácia

Univerzita Komenského v Bratislave
Filozofická fakulta
Katedra slovenského jazyka a teórie komunikácie
Gondova 2, 811 02 Bratislava
Slovenská republika
zoja.dubovcova@gmail.com

Answers in the Language Consulting Centre: On the Border between Objectivity and Subjectivity

Klára Dvořáková

The Language Consulting Centre (LCC), a part of the Czech Language Institute, offers its service to the general public. Anyone can call the LCC telephone line and ask for help with solving language and communication issues. The callers' queries cover a wide range of linguistic topics (orthography, grammar, stylistics, phonetics, pragmatics, etc.) and are based on unique language material. The LCC employees, who answer language queries, are highly educated linguists with different specializations and a different number of years of experience in language consulting. Regardless of these differences, the linguists share a common goal – to provide their counsel on any language or communication problem, presented at the moment by the caller. And while doing so, they try to provide the most objective information possible. Still, they do not always manage to avoid subjectivity. Hence, a question arises: why do they present their individual views, when they should approach the language issues objectively?

To answer this question, I analyzed 63 recordings of telephone calls between the LCC employees and the LCC enquirers. I utilized the methodology of conversation analysis (Hutchby, Wooffitt, 2002; Liddicoat, 2007; Sidnell, Stivers, 2013, etc.). After identifying and analyzing the usage of subjectivity in LCC employees' utterances I found out that linguists do not present their subjective opinions, impressions, evaluations or experiences arbitrarily. Turn constructions units, which contain traces of subjectivity, occur in specific places in conversation and serve different purposes.

Usually, the linguists use a subjective view when a) they present an anticipated solution before they check it out in a reliable source (e. g. „I think that viz /see/ is kind of more common, I'll make some search for cases which might be relevant“), b) they apply a general rule on a specific language material (e. g. „využívání /repeated usage/ or využití /single usage/ of open data, I would opt to využívání, it depends on the meaning, there are one-time and repetition...“), c) they signalize limitation of the answer (e. g. „handbooks do not describe this explicitly, but I would solve it without punctuation“). These are the main cases of subjectivity usage. However, the LCC employees also use individual experience as a support for the solution (e. g. „I wouldn't view the form Jene /vocative form of the name Jan/ as archaic (...) I actually know that even young people answer to the addressing form Jene more than Jane /another vocative form of the name Jan/“) or for other purposes.

Considering this I can conclude that the usage of subjectivity in the LCC employees' answers does not contradict the request for objectivity. On the contrary, linguists typically use subjective views to signal that there is something

problematic in their answer, therefore it shouldn't be perceived as an indisputable fact by the caller.

Keywords: answer; conversation analysis; language consulting; subjectivity

REFERENCES

HUTCHBY, Ian – WOOFFITT, Robin: Conversation Analysis: Principles, Practices and Applications. Cambridge: Polity 2002.

LIDDICOAT, Anthony: An Introduction to Conversation Analysis. London: Continuum 2007. 319 s.

The Handbook of Conversation Analysis. Eds. J. Sidnell – T. Stivers. Chichester: Wiley-Blackwell 2013.

Akademie věd České republiky, v. v. i.

Ústav pro jazyk český

oddělení jazykové kultury

Letenská 123/4, 118 51 Praha 1

Česká republika

klara.dvorakova@ujc.cas.cz

Hádanka ako objekt vedeckého skúmania

Mariya Jadroňová

Hlavným cieľom predkladaného príspevku je analýza ruských, slovenských a anglických vedeckých prác, v ktorých ich autori prezentovali vlastné definície hádaniek a skúmali ich rôzne aspekty. V príspevku najprv rozoberáme najstaršie vedecké práce folkloristov (monografie V. Mitorfanovej a V. Anikina, štúdie A. Melicherčíka, M. Leščáka, R. Žatka a A. Taylora). Ďalej sa venujeme súčasnej literárnovednej štúdii S. Senderoviča *Morfológia hádanek*, ktorý v nej analyzuje staršie (predovšetkým folkloristické) definície hádaniek a zároveň prináša novodobý pohľad na ich štruktúru. V lingvistickej charakteristike hádaniek vychádzame zo sémantického prístupu, ktorý použil vo svojom *Lexikóne* A. Bočkarjov (2014). Osobitne rozoberáme štúdie (V. Toporova, T. Nikolajevoj a i.) uverejnené v ruských tematických zborníkoch *Zagadka kak tekst 1* (1994) a *Zagadka kak tekst 2* (1999), v ktorých sa vedecky interpretovala genéza, štruktúra a jazyk hádaniek, ich príbuznosť s prísloviami a inými krátkymi žánrami ľudovej slovesnosti. Komparatívny výskum hádaniek je prezentovaný rôznymi jazykmi.

V druhej časti príspevku približujeme vlastný komparatívny výskum hádaniek, ktorý sme vykonali v bakalárskej a diplomovej práci. Naša bakalárska práca *Ruské a slovenské hádanky o prírode* sa zameriavala na komparačnú analýzu sémantických štruktúr ruských a slovenských hádaniek s prírodnou tematikou, počas ktorej sme zistili, že sa v nich najčastejšie vyskytujú metafory a metonymie. V analyzovaných hádankách však dôležitú úlohu majú aj oxymorony, metaforické antitézy, prirovnania, paradoxy, kalambúry a hyperboly. Kvantitatívna analýza ruských a slovenských hádaniek ukázala, že najpočetnejšiu skupinu v našom výskume tvorili hádanky o zvieratách, za ktorou nasledovali hádanky o prírodných úkazoch a o rastlinách.

Kvantitatívnu metódu skúmania sme používali aj v diplomovej práci *Slovesá v ruských a slovenských hádankách o prírode*. Zistili sme, že analyzované ruské a slovenské hádanky sú najviac bohaté na tvary plnovýznamových slovies, ktoré sú najčastejšie zastúpené činnosťnými slovesami. Väčšinu tvarov činnosťných slovies tvorili neprechodné slovesá. Druhú najväčšiu podskupinu tvarov činnosťných slovies tvorili bezpredmetové slovesá. Najmenej tvarov činnosťných slovies sa zaraďovalo medzi stavové slovesa. Okrem tvarov plnovýznamových slovies sa v ruských a slovenských hádankách vyskytovali aj tvary neplnovýznamových slovies, ktoré v nich najviac predstavujú sponové slovesá. Za nimi nasledovali tvary modálnych slovies a najmenej sme sa stretávali s tvarmi fázových slovies. V druhej časti diplomovej práce sme už kvantitatívne rozoberali jednotlivé slovesné kategórie. V analyzovaných ruských a slovenských hádankách mali najpočetnejšie zastúpenie kategórie slovesného vidu a rodu, za

ktorými nasledovala kategória čísla. Na treťom mieste sa umiestnila kategória slovesného spôsobu, na štvrtom – kategória času a na piatom mieste – kategória slovesnej osoby. Najmenej zastúpená bola kategória zhody s menným rodom.

Hádanky v súčasnej vednej paradigme sú predmetom medzidisciplinárneho záujmu. V lingvistiky tieto štandardné kultúrne texty dostávajú nový rozmer vo vzťahu k prezentácii obrazu svetu, na čom sa podieľajú ich rôzne jazykové a sémantické zložky.

Kľúčové slová: hádanky, folkloristika, lingvistika, sémantika, rusko-slovenská komparácia, slovesá

Univerzita Mateja Bela
Filozofická fakulta
Katedra slovanských jazykov
Tajovského 51, 974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika
mariya.jadronova@student.umb.sk

Kde je v Palestině Korea aneb Onymická situace obce Štěpánkovice (okres Opava)

Vít Jarolim

Příspěvek se zabývá současnou onymií obce Štěpánkovice na Hlučínsku. Výzkum se komplexně zaměřuje na fungování jak toponym, tak antroponym v komunikaci obyvatel dané lokality. V oblasti nestandardizované toponymie popíšeme zejména rozdíl v použití toponym mezi jednotlivými věkovými skupinami respondentů. Vedle tohoto faktoru je zohledněno též hledisko dialektologické, a sice vliv nářečí (příp. němčiny) na stav „živé“ toponymie.

Z oblasti antroponym se pak výzkum zaměřuje na používání přezdívek, jejich motivaci a fungování přezdívek jako tzv. „jmen po doškách“. Rovněž tato oblast je obdobně jako toponyma analyzována z hlediska sociolingvistického i dialektologického.

Klíčová slova: toponymum, antroponymum, nářečí, motivace

Ostravská univerzita
Filozofická fakulta
Katedra českého jazyka
Reální 5, 701 03 Ostrava
Česká republika
A21103@student.osu.cz

Богемизмы русскоязычных проживающих в Чехии, на материале Интернет коммуникации

Marie Kaguševa

Объектом исследования является письменная речь в социальных сетях русскоязычных мигрантов в Чехии. К русскоязычным мигрантам относятся сами русские, украинцы из восточных областей Украины и частично казахи. Конкретно речь пойдёт о графическом изображении богемизмов, то есть, если богемизмы каким-то образом обозначаются или входят органично в текст сообщений так, что пишущий их не замечает.

Отправной точкой для исследования является проблематика языковой интерференции русскоязычных пользователей социальных сетей и форумов, проживающих в чешской языковой среде, то есть находящихся в прямом языковом контакте с чешским языком.

Ключевые слова: Богемизмы в русской речи, русскоязычные в Чехии, языковая интерференция, язык соцсетей, графическое изображение богемизмов

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
náměstí Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1
Česká republika
kagusheva@seznam.cz

Autentickosť vo vlogoch slovenských youtuberov

Romana Krolčíková

Témou konferenčného príspevku je príznak autentickosti v jazykovom prejave slovenských youtuberov. V príspevku sa zameriame na internetový žáner – vlog, ktorý predstavuje špecifický typ komunikátu, slúžiaci na osobnú prezentáciu protagonistu vo forme videí na pravidelnej, resp. epizodickej báze, kde autor vyjadruje svoje osobné postoje, dokumentuje život okolo seba (porov. Krolčíková, 2020). Dôležitou vlastnosťou skúmaného žánru je navodenie pocitu autentickosti a spontánnosti, ktoré predstavujú komunikačné vlastnosti vysoko hodnotené ich sledovateľmi.

Vlog sa vyznačuje tým, že v ňom prebieha súkromne ladená komunikácia vo verejnom priestore, v ktorom medzi expedientom a adresátom nie je dôverný vzťah, ale vlogger ako expedient využíva také jazykové prostriedky na dosiahnutie komunikačného zámeru, ako keby adresáta, resp. adresátov osobne poznal a navodzoval medzi sebou a adresátmi symetrický vzťah. Ide o počítačovo sprostredkovanú komunikáciu, v ktorej expedient navodzuje ilúziu bezprostredného komunikačného kontaktu (porov. Findra, 2013). Uvedomujúc si tzv. ilúziu autentickosti, snažíme sa v príspevku analyzovať, aké jazykové prostriedky využívajú vlogeri nato, aby ich jazykový prejav pôsobil úprimne, resp. spontánne.

V príspevku pozorujeme jazykovo-komunikačné stvárnenie autentickosti a zároveň interpretujeme komunikačno-pragmatické funkcie tohto príznaku vo vymedzenom internetovom žánri. Cieľom príspevku, ktorý je parciálnou časťou dizertačného výskumu, je opísať a charakterizovať jazykové stvárnenie autentickosti v slovenských vlogoch. V práci zároveň poukazujeme na vzťah medzi jednotlivými typmi vlogu a mierou spontánnosti aktérov, čím nadväzujeme na svoje predchádzajúce zistenia. Ďalším cieľom je zameranosť na komunikačný aspekt autentickosti a úprimnosti vo vzťahu vlogger – publikum ako expedient – recipient.

Príspevok sa teoreticko-metodologicky opiera o poznatky slovenskej a českej štylistiky (J. Findra, A. Bohunická, O. Orgoňová, J. Hoffmanová) a novšie lingvistické práce z oblasti jazyka a komunikácie, napríklad od J. Dolníka (2021).

Kľúčové slová: autentickosť, internetová komunikácia, internetová komunikačná sféra, internetový žáner, lingvistická pragmatika, štýl, štylistika digitálnej éry, štylizácia, súčasná slovenčina, spontánnosť, vlog, vlogger, YouTube

LITERATÚRA

DOLNÍK, Juraj. Jazyk v sociálnej praxi. Bratislava: Veda 2021. 222 s.
FINDRA, Ján. Štylistika súčasnej slovenčiny. Martin: Osveta 2013. 319 s.

KROLČÍKOVÁ, Romana. Anglicizmy vo sfére vlogov. In: *Varia XXIX: zborník príspevkov z XXIX. kolokvia mladých jazykovedcov* (Trnava 25. 11. – 27. 11. 2020). Eds. J. Hladký – A. Závodný. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave 2021, s. 65 – 74.

Slovenská akadémia vied, v. v. i.
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra
oddelenie Slovenského národného korpusu
Panská 26, 811 01 Bratislava
Slovenská republika
romanakrolcikova@gmail.com

Přirovnání v neformálních konverzacích mládeže v on-line prostředí

Filip Kubeček

Přirovnání jakožto frazeologické jednotky se hojně vyskytují v různých typech psaných i mluvených projevů. Svá specifika má komunikace na internetu, zvláště mezi příslušníky mladé generace, kteří ji převážně v psané podobě provozují na denní bázi. Příspěvek se zabývá tím, jak vypadají přirovnání v tzv. skupinových konverzacích na chatu. Zjišťuje, do jaké míry jsou využívány tradiční, značně ustálené obraty, evidované i ve slovnících, ale také zda se ustalují některé případy nové, případně které komparáty slouží pouze k okazionálnímu použití. Analyzován je též možný vliv faktorů daného prostředí, jako jsou mladý věk účastníků komunikace, moderní realie, neformální charakter konverzace nebo on-line platforma. Zkoumaný materiál pochází z vlastního specializovaného korpusu autentických korespondencí v chatovacích skupinách mládeže na sociálních sítích Facebook a Instagram z let 2020 a 2021.

Klíčová slova: přirovnání, frazeologie, mládež, jazyk internetu, on-line komunikace

Akademie věd České republiky
Ústav pro jazyk český, v. v. i.
dialektologické oddělení
Veveří 97, 602 00 Brno
Česká republika
filkub@email.cz

Jazykové a nárečové mapovanie na území Slovenska

Mária Mikolajová

Príspevok sa venuje geografickému znázorneniu jazykov a nárečí na území Slovenska vo forme jazykových máp a areálových klasifikácií. Predstavuje súhrnný pohľad na doterajšie výskumy v oblasti jazykového zemepisu na Slovensku a analyzuje rozdiely v starších i novších dialektologických prístupoch. Cieľom je poukázať na fenomén jazykovej (nárečovej) mapy ako konštruovaného odrazu reality, ktorá je len interpretáciou komplexnej jazykovej či nárečovej skutočnosti, a tiež predstaviť nové možnosti aplikácie geografických zobrazovacích metód v lingvistikе.

Kľúčové slová: jazykový zemepis, jazykové mapovanie, dialektológia, percepčná dialektológia

Slovenská akadémia vied, v. v. i.
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra
dialektologické oddelenie
Panská 26, 811 01 Bratislava
Slovenská republika
maria.mikolajova@juls.savba.sk

Vlastní jména jeskyní Severomoravského krasu

Jarmila Mádrová

Příspěvek se bude věnovat speleonymům, neboli názvům vnitřních jeskynních prostor a propastí, ve zpřístupněných jeskyních Severomoravského krasu (Česká republika; jeskyně Na Pomezí, jeskyně Na Špičáku, Mladečské jeskyně, Javoříčské jeskyně a Zbrašovské aragonitové jeskyně). Mimo zkoumané prostředí představíme jak místní standardizovanou speleonymii, tak její živé (nestandardizované) podoby, a to z perspektivy synchronní i diachronní. Za standardizovaná speleonyma považujeme názvy zaznamenané v online databázi JESO (Jednotná evidence speleologických objektů), průvodcovských textech, jeskynních mapách a příslušné literatuře. Nestandardizovaná vlastní jména jsme následně shromáždili pomocí polostrukturovaných rozhovorů s vybranými skupinami respondentů (archeologové, speleologové, pracovníci v provozu jeskyní), přičemž jsme kladli důraz zároveň na komparaci speleonym užívaných ve sledovaných skupinách. V příspěvku popíšeme celkovou metodologii zkoumání a jeho východiska (výzkumy Jany Pleskalové, Jaromíra Krška, Gabriela Rožáie). Rovněž přiblížíme vztahově-modelovou analýzu shromážděných toponym. Výzkum si klade za cíl toto prostředí uceleně toponomasticky zmapovat, vysledovat slootovornou motivaci speleonym s důrazem na jejich komunikační a sociální aspekty a v budoucnu snad také obohatit databázi JESO o další varianty těchto jeskynních názvů. V neposlední řadě nastíníme další možné zkoumání zmíněné problematiky.

Klíčová slova: speleonyma, Severomoravský kras, Jeskyně Na Špičáku, Jeskyně Na Pomezí, Javoříčské jeskyně, Mladečské jeskyně, Zbrašovské aragonitové jeskyně

Ostravská univerzita
Filozofická fakulta
Katedra českého jazyka
Reální 5, 701 03 Ostrava
Česká republika
madrovaja@seznam.cz

Dvojití měření lexikální hustoty v díle Franze Kafky

Michal Místecký

Příspěvek se zaměří na index lexikální hustoty a jeho modifikaci – klouza-vý průměr lexikální hustoty –, která je v něm představena vůbec poprvé. Lexikální hustota je definována jako poměr autosémantik – plnovýznamových slov – ke všem slovům v textu (Linnarud, 1976; Johansson, 2008). Fungování měř bude exemplifikováno na kompletním česky vydaném díle Franze Kafky (povídky, novely, romány a beletrizovaný *Dopis otci*). K výpočtu bude využito nového autorského skriptu v programu Python. Cílem výzkumu je zjistit:

- a) zdali je původní index závislý na délce textu, a zdali je tedy potřeba dané modifikace;
- b) zdali je lexikální hustota závislá na literárním žánru.

Klíčová slova: lexikální hustota; kvantitativní lingvistika; stylometrie; Franz Kafka; software; Python

LITERATURA

JOHANSSON, Victoria: Lexical diversity and lexical density in speech and writing: a developmental perspective. In: Working Papers, 2008, 53, pp. 61–79.

LINNARUD, Moira: Lexical Density and Lexical Variation – An Analysis of the Lexical Texture of Swedish Students' Written Work. In: Studia Anglica Posnaniensis, 1976, 7, pp. 45–52.

Ostravská univerzita
Filozofická fakulta
Katedra českého jazyka
Reální 5, 701 03 Ostrava
Česká republika
mmistecky@seznam.cz

Predložka *pod* ako operátor časových vzťahov a jej osobitosti v gemerských nárečiach

Stella Ondrejčíková

V príspevku sa zaoberáme primárnou predložkou *pod* so zameraním na jej významy a funkcie v nárečiach, s osobitým zreteľom na stav v gemerských nárečiach. K skúmaniu významu predložky *pod* pristupujeme z hľadiska kontextu, čo znamená, že význam tejto predložky odvodzujeme z jej kontextového významu.

Vychádzame pritom z predpokladu, že predložky ako abstraktné gramatické jednotky nadobúdajú svoj význam až v kontexte (v syntagmatických vzťahoch). Pri opise významu tejto primárnej predložky vychádzame z jej prvotného priestorového významu a jeho odtienkov, z nich odvodzujeme časový význam, prípadne ďalšie významy. Prihliadame pritom aj na kognitívny vzťah vnímania priestoru a času a pracujeme s metaforickou sémantickou transformáciou priestorových významov na časové významy.

Nárečový materiál čerpáme z vlastného terénneho výskumu, z archívnych fondov JÚLŠ SAV a z publikovaných lexikografických a atlasových prác.

Kľúčové slová: gemerské nárečia, predložky, časový význam, dynamika nárečovej normy

Slovenská akadémia vied, v. v. i.
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra
dialektologické oddelenie
Panská 26, 811 01 Bratislava
Slovenská republika
stella.ondrejcikova@juls.savba.sk

Jazykový obraz ruky v slovenskom jazyku a kultúre z pohľadu kognitívnej etnolingvistiky

Marieta Pastorková

Jazykový obraz sveta, predstavujúci základný koncept kognitívnej etnolingvistiky, poskytuje obraz reality tak, ako je vnímaná cez prizmu určitého jazykového spoločenstva. Ide o výsledok konceptualizácie sveta v mysli hovoriaceho, ktorý odráža súbor ustálených konceptov či predstáv o svete, takzvaných stereotypov (v príspevku používame aj označenie prototyp). Interdisciplinárny charakter etnolingvistiky a kognitívnej lingvistiky nám umožňuje do hlbšej miery porozumieť vzťahom a vzájomnej interakcii jazyka, kultúry a myslenia, v dôsledku čoho dokážeme na základe jazykových dát rekonštruovať jazykový obraz danej veci či javu. Príspevok sa zameriava na rekonštrukciu jazykového obrazu ruky v rámci kompletizácie jazykového obrazu ľudského tela v slovenskom jazyku a kultúre. Teoreticko-metodologické východisko príspevku predstavujú doterajšie výskumy realizované na poli etnolingvistiky a kognitívnej lingvistiky, pričom sa primárne opierame o vedecké práce Jerzyho Bartmínskeho, hlavného predstaviteľa lublinskej školy kognitívnej etnolingvistiky, ako aj o práce Ireny Vaňkovej a amerických kognitívnych lingvistov ako George Lakoff či Mark Johnson. V príspevku poskytneme analýzu a interpretáciu jazykových dát spojených so somatickou lexémou ruka, na základe ktorých identifikujeme pôvod a motiváciu skúmanej lexémy, základné a odvodené významy, ako aj participáciu lexémy v slovenskej frazeológii. Následne rekonštruujeme jazykový obraz ruky u bežného, autochtónneho používateľa slovenského jazyka, pričom naše zistenia doplníme o percepciu významu slova ruka vo vybraných literárnych dielach. Jazykové dáta sú čerpané z výkladových, etymologických a frazeologických slovníkov, ako aj z databázy Slovenského národného korpusu.

Kľúčové slová: etnolingvistika, kognitívna lingvistika, jazykový obraz sveta, stereotyp, somatizmus

Univerzita Mateja Bela
Filozofická fakulta
Katedra slovenského jazyka a komunikácie
Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika
marieta.pastorkova221@gmail.com

Valaská škola H. Gavloviča: pátranie po origináli a s tým spojené objavy

Katarína Rausová¹ – Michaela Majerčíková²

Článok sa venuje dielu Hugolína Gavloviča *Valaská škola mravuv stodola* z polovice 18. storočia a jeho upravenej verzii podľa bernolákovskej slovenčiny. Voľba témy vychádza z výsledkov revidovania textov pre šiestu verziu Historického korpusu slovenčiny (hist-6.0), ktorý sústreďuje prepisy pamiatok z predpisovného obdobia. Pri kontrole zdrojov sme objavili nesúlad medzi textom v korpuse, ktorý obsahoval prepis fotokópie rukopisu uloženú v oddelení dejín slovenčiny, onomastiky a etymológie JÚLŠ SAV, v. v. i., a jeho bibliografickým údajom, ktorý mal tiež predstavovať prepis pôvodného diela, pripraveného americkým slavistom slovenského pôvodu Geraldom Sabom, SJ, z roku 1988. Oba texty sa odvolávali na pôvodný rukopis, avšak neboli totožné.

Pri komparácii textov sme objavili vo fotokópiách výraznejšie zásahy, ktorým sa pôvodne nevenovala pozornosť. Mnohé boli len na úrovni hlásky alebo slova – časté nahradzovanie latinských výrazov slovenskými, napr. Marty : Brezna, Substancy : podstata, Graci : Milostí. Najvýraznejším zásahom boli miesta, kde bol pôvodný text H. Gavloviča na úrovni vety, príp. i odseku prečiarknutý a nahradený novým, ktorý už niesol znaky bernolákovskej slovenčiny, napr. „Aňi lechki, aňi tesski w Mrawoch bit neswečy.“ nahradené za „Aňi lahkim, aňi ŕažkim w Mrawoch bit neswedčí.“ (Predmluva, Zmysly Učiteluv o dobrych Mrawoch, s. XVI).

V príspevku bližšie predstavíme rozdiely medzi oboma textami, odpovieme na otázky autorstva neskorších zásahov, opíšeme metodológiu, podľa ktorej sme postupovali, poukážeme na ďalšie možnosti spracovania textu a uvedieme možné varianty jeho zaradenia do novej verzie historického korpusu.

Kľúčové slová: Valaská škola, predpisovné obdobie, bernolákovčina, historický korpus

LITERATÚRA A ZDROJE:

GAVLOVIČ, Hugolín: Valaská Škola. Ed. Gerald J. Sabo. Ohio: Slavica Publishers, Inc. 1987. 730 s.

GAVLOVIČ, Hugolín: Walaska sskola mravuw stodola. Nitra 1830.

Slovenská akadémia vied, v. v. i.

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra

¹oddelenie dejín slovenčiny, onomastiky a etymológie

²oddelenie Slovenského národného korpusu

Panská 26, 811 01 Bratislava

Slovenská republika

¹katarina.rausova@juls.savba.sk

²michaela.majercikova@korpus.juls.savba.sk

Problematika shody přísudku s podmětem v jazykové poradně ÚJČ AV ČR

Jitka Rosenbaumová

V rámci dotazů veřejnosti, na které jazyková poradna ÚJČ AV ČR telefonicky odpovídá, patří shoda přísudku s podmětem k těm problematičtějším a frekventovanějším oblastem. Někdy se tazatelé ptají na jevy vcelku jednoznačné a snadno zařaditelné, jindy se naopak setkáváme s komplikovanými případy, které dosud nejsou v syntaktické literatuře dostatečně popsány (popř. i s takovými, které nejsou popsány vůbec).

Příspěvek si klade za cíl popsat jednotlivé typy dotazů týkající se shody přísudku s podmětem, které tazatelé v jazykové poradně pokládají, a vyhodnotit, které typy shody představují nejčastější problém. Zaměříme se na příčiny problematičnosti jednotlivých dotazovaných typů a na to, jak mají tazatelé tendenci případy řešit, pokud sami řešení navrhnou. Odpovíme také na otázku, jaké jsou příčiny případného chybného řešení ze strany pisatele.

Shodě přísudku s podmětem je věnováno několik kapitol ve výkladové části *Internetové jazykové příručky* (<https://prirucka.ujc.cas.cz>), na jejíž tvorbě se podílejí pracovníci oddělení jazykové kultury ÚJČ AV ČR. V příspěvku tedy dále vyhodnotíme, nakolik dotazované problematické oblasti odpovídají jednotlivým typům shody popsaným v *Internetové jazykové příručce*, a v jaké míře se naopak v poradně vyskytují případy dosud neprobádané, které představují podněty pro další zkoumání a případné rozšiřování příručky.

Příspěvek vychází z analýzy 361 dotazů z jazykové poradny zpracovaných v *Databázi jazykových dotazů* (<https://dotazy.ujc.cas.cz>). Při analýze byla využívána data z anotací v databázi i data ze samotných nahrávek.

Klíčová slova: syntax, shoda, podmět, přísudek, tazatelé, jazyková poradna

Akademie věd České republiky, v. v. i.
Ústav pro jazyk český
oddělení oddělení jazykové kultury
Letenská 123/4, 118 51 Praha 1
Česká republika
j.rosenbaumova@ujc.cas.cz

České ekvivalenty běloruských spojení typu *blizka ad* (+ G) používaných v předložkové funkci (na materiálu bělorusko-české části korpusu InterCorp)

Aksana Schillová

V příspěvku se analyzují české překladové ekvivalenty běloruských spojení adverbii a prepozic s místním významem, jako např. *blizka ad* (+ G), *voddal ad* (+ G), *pobač z* (+ I) apod., která jsou zaznamenána jako výrazy používané v předložkové funkci ve *Výkladovém slovníku běloruských předložek* Pavla Šuby (1993). Podnětem této studie je nedostatečný lingvistický popis analogických výrazů v češtině a zároveň absence českých lexikografických zdrojů obdobných výše jmenovanému slovníku. Předkládaná studie má tedy za cíl ověřit, zda se shodná spojení ve shodné, a to předložkové, funkci vyskytují i v češtině.

Výchozím materiálem výzkumu je Rejstřík běloruských „adverbiálně-prepozicionálních konstrukcí, které plní úlohu předložek“, uvedený ve slovníku běloruských předložek Pavla Šuby (Šuba, 1993, 165n.) a obsahující 94 výrazů s místním významem. Každý z těchto výrazů je vyhledán v bělorusko-české části paralelního korpusu InterCorp v13 (Rosen et al., 2020). Následně jsou zanalyzovány české překladové ekvivalenty každého z vyhledaných výrazů.

Ve výsledku je stanoveno 5 typů českých výrazů, které se používají jako překladové ekvivalenty běloruských spojení typu *blizka ad* (+ G) vyskytujících se ve funkci obdobné funkci jednoslovné místní předložky. Jsou to následující typy: 1) primární prepozice, např. *před* (+ I), *u* (+ G); 2) sekundární prepozice adverbiiálního původu, např. *poblíž* (+ G), *blízko* (+ G), *opodál* (+ G); 3) dvouslovné výrazy se strukturou ADVERBIUM – PREPOZICE, např. *daleko od* (+ G), *blízko u* (+ G), *blíž k* (+ D); 4) dvouslovné výrazy se strukturou SUBSTANTIVUM – PREPOZICE nebo PREPOZICE – SUBSTANTIVUM, např. *kousek od* (+ G), *směrem k* (+ D), *v blízkosti* (+ G); 5) víceslovné výrazy s různorodou strukturou, např. *hezký kus od* (+ G), *kousek dál od* (+ G), *až těsně před* (+ I).

Sonda do paralelního korpusu tedy ukazuje, že běloruská spojení adverbii a prepozic s místním významem používaná v předložkové funkci mohou být přeložena do češtiny prostřednictvím řady jazykových prostředků s různou strukturou, a to od morfologických primárních a sekundárních prepozic po víceslovné výrazy složené z primárních prepozic a slov jiných slovních druhů, které se svojí funkcí blíží k funkcím morfologických předložek. Přímé ekvivalentní české dvouslovné výrazy se strukturou ADVERBIUM – PREPOZICE jsou jedním z typů výše zmíněných ekvivalentních jazykových prostředků.

Klíčová slova: adverbium, prepozice, místní význam, předložková funkce, InterCorp

LITERATURA

ROSEN, Alexandr – VAVŘÍN, Martin – ZASINA, Adrian Jan: Korpus InterCorp – běloruština, čeština, verze 13 z 1. 11. 2020. Praha: Ústav Českého národního korpusu, FF UK 2020. Dostupné z WWW: <https://kontext.korpus.cz/>.

ŠUBA, Pavel: Tlumačalny slounik bělaruskich pryznazounikau. Minsk: Narodnaja asveta, 1993. 168 s.

[ШУБА, Павел: Тлумачальны слоўнік беларускіх прыназоўнікаў. Мінск: Народная асвета, 1993. 168 с.]

Akademie věd České republiky, v. v. i.

Ústav pro jazyk český

oddělení gramatiky

Letenská 123/4, 118 51 Praha 1

Česká republika

a.schillova@gmail.com

Устная речь русскоязычного населения Чехии: языковые явления, тенденции

Anastasija Šestakova

Устная речь русскоязычного населения Чехии, использующего свой родной язык, так называемый Language 1, в повседневной жизни, — феномен, фактически не исследованный в лингвистике. Между тем оно довольно многочисленно и дифференцировано. Влияние чешской языковой среды на русский язык его носителей приводит к аттриции, а именно к постепенной утрате их языковых компетенций, о чем свидетельствуют бегемизмы различного уровня, присутствующие в русской речи.

Анализ семи аудиозаписей русскоязычных респондентов демонстрирует бегемизмы самого различного уровня и качества. Эти языковые единицы могут быть классифицированы на основании нескольких критериев: с тематической точки зрения, по принадлежности к частям речи, по степени «русификации» и др. Более того, экстралингвистические характеристики респондентов, как правило, обуславливают появление определенных бегемизмов в их речи.

Ключевые слова: языковая аттриция, бегемизм, русскоговорящая диаспора, устная речь

Západočeská univerzita v Plzni
Filozofická fakulta
Katedra germanistiky a slavistiky
Sedláčkova 38, 301 00 Plzeň
Česká republika
A.Shestakova@seznam.cz

Používání pevných slovných spojení vo vyučování německého jazyka DAF

Jana Úradníčková

Správne osvojovanie si kolokácií, pevných relatívne ustálených slovných spojení jazykových jednotiek oscilujúcich medzi gramatikou a sémantikou, by malo byť pravidelnou súčasťou systematickej práce s lexikou pri učení sa cudzieho jazyka.

Cieľom je zmapovanie aktuálneho stavu vedomého osvojovania si kolokácií v záväzných pedagogických dokumentoch: pedagogických štandardoch, tematických plánoch, relevantných učebniciach a nasledujúce navrhnutie vhodných riešení, ako zefektívniť vyučovanie vyššie uvedenej problematiky vzhľadom na súčasnú situáciu. Sústreďíme sa nielen na osvojovanie si slovnej zásoby v receptívnych, ale hlavne v produktívnych jazykových zručnostiach.

Príspevkom chceme poukázať na nevyhnutnosť/dôležitosť implementácie vhodných nástrojov do pedagogickej praxe (návrh cvičení na prácu s lexikou, online úloh prostredníctvom rôznych aplikácií).

Kľúčové slová: kolokácie, ustálené slovné spojenia, vzdelávacie štandardy, online aplikácie

Univerzita sv. Cyrila a Metoda
Filozofická fakulta
Katedra germanistiky
Námestie J. Herdu 2, 917 01 Trnava
Slovenská republika
janka.uradnickova@gmail.com

Komunikačné stratégie v listoch P. O. Hviezdoslava (na úrovni referenčných výrazov)

Vladimíra Vrajová

Príspevok sa zaoberá komunikačnými stratégiami v súkromnej korešpondencii P. O. Hviezdoslava uplatnenými pri denominácii adresáta (čiže pri referovaní). Ako referenčné výrazy rozlišujeme vlastné mená, (ne)rozvité menné výrazy/frázy, tituly a zámená, explikované na sémantickej rovine ako súčasť propozície a nie na pragmatickej rovine ako rečový akt. V tejto súvislosti sa výskum odkazovacích lexém týka v prvom rade oslovenia adresáta v druhej osobe, ale aj zmienky o adresátovi v tretej osobe (v rámci presahu hovorových prvkov a štylizovanej dialogickosti). Hviezdoslavova korešpondencia spadá do tzv. druhého epištolárneho subsystému (čiže do kánonu listov známych osobností), pre ktorý je príznačná štýlová interferencia: prelínať sa tu môžu prvky hovorového, umeleckého, rečníckeho alebo publicistického štýlu. Spolu s potenciálnou estetickou funkciou (ergo umeleckou kreativitou a jazykovou invenciou) sa exponujú aj konštanty zabezpečujúce formálnu a obsahovú celistvosť listov ako oslovenie, ustálená záverečná formulácia a kompozičná výstavba.

Výskumná vzorka je nehomogénna a pozostáva z 30 súkromných listov manželke Ilone a 30 (polo)oficiálnych listov osobám národno-spoločenského života. Tieto listy sa vzťahujú výlučne na Hviezdoslavovu pracovnú, verejnú a spisovateľskú činnosť a diferencujú sa so zreteľom na percipienta (meritórny je vek, spoločenské postavenie, vzťah k adresátovi pretavený do opozície tykanie vs vykkanie atď.). Cieľom príspevku je na jazykovo-štylistickej a komunikačno-pragmatickej rovine identifikovať autorské stratégie používania (a variovania) referenčných výrazov cez prizmu neoficiálnosti – polooficiálnosti – oficiálnosti.

S metodicko-metodologickou oporou o koncepciu L. Saicovej Římalovej (2005) a J. Hoffmannovej (2013) sa sústreďujeme na pragmatické kategórie formálnosti, zdvorilosti a termperatúry. Tieto kategórie korelujú jednak s príznakom zastaranosti a diplomatickosti (napr. slovutný pane – Vaše slovutnosť [Josef Svítíl]), jednak s pozitívnym axiologickým príznakom (až expresívnosťou). Osobitú líniu predstavujú sémantické posuny a obrazné pomenovania s väčšou alebo menšou mierou ustálenosti, ktoré sa spolu s H- a M-adjektívami aplikujú pri vyjadrení autorského postoja (napr. pilný zberateľ úrody po našich skromných nivách literárnych [Jozef Škultéty]).

Kľúčové slová: P. O. Hviezdoslav, súkromná korešpondencia, referenčný výraz, pragmatická kategória, štylistická analýza

Univerzita Mateja Bela
Filozofická fakulta
Katedra slovenského jazyka a komunikácie
Tajovského 40, 974 01 Banská Bystrica
Slovenská republika
vladimira.vrajova@umb.sk

